

A kajsziról és gyümölcsstermesztésünkről Cegléden

SZERZŐ: PRINCZINGER G.

Bár kajszibarack-termesztési tanácskozássra és fajtabemutatóra hívták a szervezők az érdeklődőket július közepén a NAIK Gyümölcsstermesztési Kutatóintézet Ceglédi Kutatóállomására, de a nagyszámú résztvevő ennél többet kapott: nemcsak mosolygós kajszifajtákat láthatott és kóstolhatott, hanem gyümölcsstermesztésünk általános helyzetéről is átfogó elemző értékelést hallhatott az elhangzott előadásokban.

Atöbb mint hatvan éves múlta visszatekintő és sok átszervezést, átnevezést megélt ceglédi kutatóintézet történelme során bármilyen 'zászló alatt is hajózott', jelképes címerében a kajszibarack állt a középpontban. Hazánkban ezt minden kertész így érzi, így tudja: a kajszibarack neve összeforrott Cegléd, az ott működő kutatóintézet és az ott tevékenykedő, kitartó szorgalommal alkotó kutatók nevével.

Az is kötelező naptári előjegyzés sok év óta, ha július közepén járunk, hogy akkor a ceglédi kutatóban részt

vehetünk a kajszitermesztési tanácskozáson és fajtabemutatón. Így történt ez 2016-ban is, amikor gazdag programmal, tartalmas előadásokkal várták a résztvevőket. Az elhangzott valamennyi előadásról nem tudunk részletesen beszámolni, de néhányat mindenképpen visszaidéznék olvasóinknak.

Vajon végképp le akarunk maradni...?

Óhatatlanul ez a gondolat vetődött fel a krónikás fejében miután végig-

hallgatta **Apáti Ferencnek** (Debreceni Egyetem) a hazai gyümölcsstermesztésünk egészét értékelő elemző előadását, amely a versenyképes gyümölcs- és kajszitermesztés feltételrendszeréről szólt.

Előbb az ágazat 2004 és 2013 közötti évtizedben tapasztalt helyzetére tekintett vissza. Sommás megállapítással kezdte: gyümölcsstermesztésünk az elmúlt 10-15 évben egy helyben topog, semmilyen érdemi fejlődés nem tapasztalható; a termőterület nem növekedett, sőt, inkább csökkent (a statisztikák ezt nem is jelzik). A termelés-

Apáti Ferenc: gyümölcsstermesztésünk az elmúlt 10-15 évben egy helyben topog, miközben Európa elrobog mellettünk

si értékben sincs valódi növekmény; ami kimutatható, az a piaci árszínvonal emelkedésének tulajdonítható.

A bogyósokban a stagnáló szamóca kivételével mind a termőterület, mind a termésmennyiség tekintetében nagyon jelentős a csökkenés. A csonthéjasok többsége is visszaesést, néhány esetben (pl. a meggy) stagnálást mutat, növekedés csak a cseresznye termőterületében van, de a termésmennyiség itt is kevesebb lett. Az almatermésűek és dió stagnálnak, de az alma területe is kevesebb, mint egy évtizeddel korábban. Az egyetlen gyümölcskultúra a bodza (!), ami mindkét szempontból gyarapodást mutat. A kép tehát lehangoló (1. táblázat).

Mik lennének a versenyképesség feltételei, egyáltalán: mi a versenyképes?
A válasz: 1./ amire van fizetőképességi fogyasztói igény, 2./ amit piacra tu-

1. táblázat.

A gyümölcsstermő terület és a termés alakulása (2004-2013)

Fajcsoport	fajok	termésmennyiség*	termőterület**
bogyósok	ribizli	jelentősen csökkent	jelentősen csökkent
	málna	jelentősen csökkent	jelentősen csökkent
	egres	jelentősen csökkent	jelentősen csökkent
	szeder	jelentősen csökkent	jelentősen csökkent
	szamóca	stagnál	növekedett
	bodza	növekedett	növekedett
csonthéjasok	kajsziarack	jelentősen csökkent	csökkent
	őszibarack	csökkent	csökkent
	szilva	csökkent	stagnál
	meggy	stagnál	stagnál
	cseresznye	csökkent	növekedett
almatermésűek	alma	stagnál	csökkent
	körte	stagnál	stagnál
héjasok	dió	stagnál	stagnál

Jelölések:

* = Termésmennyiségek alakulása az utóbbi 10 évben (2012-2013. évek átlaga viszonyítva a 2003-2004. évek átlagához)

** = Termőterületek alakulása az utóbbi 10 évben (2012-2013. évek átlaga viszonyítva a 2003-2004. évek átlagához)

Stagnál: 0-10% csökkenés

Csökkent: 10-30% csökkenés

Jelentősen csökkent: 30%-nál nagyobb csökkenés

Növekedett

dunk juttatni, 3./ ami gazdaságosan megtermelhető.

Piaci igény mindig van, és tőlünk függetlenül rendelkezésre áll, folytatva az előadó. Számunkra az európai piac a legfontosabb! Példaként említette: e piac étkezéskor igénye évi 10 millió tonna, amiből mi legfeljebb 200 ezer tonnát tudunk szállítani, miközben a lengyelek 2,5 milliót; azok, akik tíz évvel ezelőtt az ipari almával együtt sem termeltek ennyit! A másik két feltétel már tőlünk függ, rajtunk múlik, hogy teljesülnek-e.

A piacra jutásnak is vannak feltételei, így például az egységes és nagy

árualap, a megkívánt, egyöntetű minőség, a folyamatos beszállítási képesség, a beszállítói megbízhatóság. Mindezekhez támogatólag társul a magas színvonalú posztharvest technológia és a fejlett logisztika. A baj az, hogy hazánkban ma nagyon heterogén a piac, és nincsenek letisztult piaci viszonyok. A termelők termesztési színvonala, az előállított termék minősége és a termelési költségek szintje nagyon heterogén; vannak, akik igen drágán, mások kedvezőbbben, hatékonyabban termelnek. Emiatt egyesek olcsóbban, mások csak magasabb áron adnák, adják a gyümölcsöt, azaz heterogén ráfordítási háttérrel nem jöhet létre termelői érzékeny, egységes piaci fellépés. Ilyen helyzetben a kereskedők könnyen kijátszhatják egymás ellen az árutól szabadulni akaró termelőket.

A versenyképtelen, igénytelenül kezelt, elhanyagolt ültetvényeket rég fel kellett volna számolni (mert csak a támogatások felvételéhez jelentenek alibit); s az ország keleti felében több ezer hektár ilyen 'gyümölcsös' van. Amíg a támogatási rendszer elvei nem változnak, addig a jelenlegi helyzetet konzerváljuk! Ez az állapot a szakmailag felkészült, törekvő termesztoket sújtja, s végeredményben a versenyképes egységes árualapok megteremtését lehetetlenné teszi.

A versenyképesség harmadik feltételeként említett *gazdaságosság* a termelési költségek csökkentésé-

Idén is kicsinek bizonyult a ceglédi rendezvény előadóterme

vel ma már nem lehet elérni. A piac nagy mennyiségű és kiváló minőségű termést kíván, s ennek érdekében gyümölcsfajtól függetlenül minden ráfordítást meg kell adni az ültetvényeknek.

Táblázatban foglalta össze gyümölcsfajonként a nyereséges és a gazdaságos termelés eléréséhez szükséges hozamokat. Nyereséges akkor, ha a bevételek fedezik a költségeket, tehát a gazdálkodás eredménye pozitív. Gazdaságos az a szint, ahol van akkora nyereség, amiből jut forrás beruházásokra, fejlesztésekre, tartalék-képzésre stb. A kettő között akár 2-3 szoros különbség is lehet.

Kajszi esetében például 6-8, illetve 15-20 tonnát jelentenek ezek a szintek. Mint mondta színvonalas, intenzív technológiával hazánkban majdnem minden zöldség- és gyümölcsfaj termeszthető gazdaságos szinten, ez alól kivétel – a számukra kedvezőtlen éghajlati adottságok miatt – néhány bogyós gyümölcs (málna, szeder, fekete ribizske). Terméseredményeinket tekintve gyümölcsstermesztésünk színvonala nagyon elmaradott: a hazai átlaghozamok az európai 'top 5' versenytárhoz viszonyítva kb. 60%-kal kisebbek.

Mit kellene tennünk? Mik az intenzív termesztéshez szükséges tényezők? Magas technológiai színvonalú, mennyiségben és minőségben versenyképes termesztés elegendő tőke, megfelelő szaktudás, kellő munkaerő és a kedvező időjárás nélkül nem folytatható. Versenyelőnyünk klíma tekintetében nincs, sőt, több fajnál versenyhátrányban vagyunk, ráadásul a szélsőséges klímaesemények a jövőben még inkább gyakoriak lesznek. Ma a termelők kevés saját forrással rendelkeznek, hitelekhez igen nehezen juthatnak, a beruházási támogatások hatástalanok.

Az általános termelői szaktudás alacsony szintű, de gyakran a tudás iránti igény is hiányzik. Ott, ahol ez mégis megvolt, vagy megvan, a húsz-harminc évvel ezelőtti szakismeretek mára elavultak. A fajták megújulása és a technológia fejlődése az ágazatban olyan gyors, hogy csak a folyamatos utántanulással lehet vele lépést tartani. Mindebben sokat segíthetnének a biztos anyagi háttérrel rendelkező hazai kutatóállomások – ha lennének ilyenek –, kor-

szerű felszereltséggel, műszerekkel és szakembergárdával, de sajnos ma a meglévő intézetek is a túlélésükért küzdenek.

Pedig nem a termelők feladata lenne például termesztéstechnológiai vagy fajtakísérletek folytatása ahhoz, hogy elegendő információhoz jussanak, mint ahogyan ez több esetben is megtapasztalható. A néhány profi módon gazdálkodó gyümölcsstermesztő vállalkozás külföldi szaknácsadók segítségével tud előrehaladni. Elegendő munkaerő általában nincs, a minőségi, szakképzett munkaerő pedig kifejezetten hiányzik.

Cselekednünk kellene minél előbb, mert végképp lemaradunk a versenytársainktól, Európa elmegy mellettünk, összegezve az előadót. Ha országos méretekben egyelőre nem megy, akkor regionálisan, egy-egy kisebb térségben az érintett szereplőknek összefogva kellene megteremteni a legfontosabb feltételeket ahhoz, hogy a jelenleginél versenyképesebb termesztést folytathassunk.

Miért is jók az újabb fajtáink is?

Új hazai kajszi fajták beltartalmi értékeinek vizsgálati eredményeiről számolt be **Szani Zsolt** (NÉBIH).

Mint mondta, nincs könnyű helyzetben sem a hatósági intézmény, sem senki más, aki ma a növényfajták bármilyen jellegű vizsgálatával kíván foglalkozni. Ennek oka egyszerűen az, hogy uniós tagállamként csak a kajszi barack esetében ma elvileg 458 db fajta közül választhat az érdeklődő hazai termelő és a fogyasztó is. Kérdés, hogy ezek közül melyik a számára a legjobb? ... Tehát a fajtaválaszték csaknem áttekinthetetlen, még szerencse, hogy minden országnak megvannak a kialakult szokásai, hagyományai, és bizonyos világfajták mellett azért a hazai nemesítők termékei iránt általában van érdeklődés.

A gyümölcs beltartalmi értékeire vonatkozó vizsgálatainkban az összehasonlító fajták mellett négy ceglédi nemesítésű kajszi fajta szerepelt. Ahogy fogalmazott, a lécet magasra tettük, ugyanis a versenyzőknek többek között a Gönci magyar kajszi kellett megmérkőzniük. A gyümölcsminták az intézet tordasi fajtakísérleti állomásának fájáról származtak, a helvéciai laboratóriumukban dolgozták fel hőkezeléssel, cukor és tartósító-

Szani Zsolt: a beltartalmi vizsgálatok során a fajtáknak többek között a Gönci magyar kajszi kellett megmérkőzniük

szer hozzáadása nélkül, lekvárnak, ivólének és befőttnek.

A *Ceglédi napsugár* friss fogyasztásra és lekvárkészítésre alkalmas, savas jelleg dominál benne. A *Ceglédi zamatos* kitűnő ivólé és jó befőtt alapanyag, kelően édes, intenzív illat és sajátos zamat jellemzi. A *Ceglédi szilárd*, amely nevében is jelezve jól szállítható, lekvárnak nagyon alkalmas, édes, de amaretto jellege van. A *Nyújtó Ferenc emléke* nevű fajta főleg befőtt készítésére való, kiváló intenzív savai vannak.

A termésbiztonság érdekében

A termésbiztonságnak a termés mennyiségét és minőségét érintő tényezőit szedte csokorba előadásában **Szabó Zoltán** (Balaton Fruit Kft.).

Ezek lehetnek környezeti eredetűek, elsősorban az időjárás hatásai, magának az ültetvénynek a tulajdonságai és a termesztéstechnológia elemeinek kedvező, vagy kedvezőtlen következményei. A számos tényező közül ez alkalommal a fagykárosodást, a terméskötődést és a fapusztlást emelte ki az előadó.

Az ismeretes, hogy a fagyűrész tekintetében igen nagy különbségek vannak a kajszi fajták között. Általánosan elfogadott, hogy a fagyveszélyes alföldi, sík területeken a fagyűrész fajtákat kell előnyben részesíteni, míg dombvidéken ez kevésbé szempont. Nagyfokú termésbiztonsága miatt külön is megemlítette a Kyoto fajtát; e tulajdonsága kései virágzásának is köszönhető.

A tavaszi fagykár tünetei nagyon változatosak lehetnek, attól függően,

hogy milyen fenológiai állapotban (bimbós, virágzó, terméskezdemény, stb.) érte a fákat a hideghatás. Megemlítette a tavaszi fagyvédelem lehetőségeit is. Ezek közül legáltalánosabb az öntözéses védelem, ami mínusz 7-8°-ig is eredményes lehet, de alkalmazása olyan helyen célszerű, ahol a víz elfolyása, elvezetése megoldott. Hatásos, de igen költséges megoldás a paraffinkannás fagyvédelem, amely főként ott jöhet szóba, ahol nem rendszeres a tavaszi fagyok

Szabó Zoltán: az utóbbi harminc évben két héttel korábban kezdődik a kajszifajta virágzása

kártétele, és nagy értékű gyümölcsfákat kell megvédeni.

A termékbiztonság következő tényezőjeként szólt a termékenyülés problémáiról. Érdekes öntermékenyülő fajtát választani, mert ennél

A fitoplazmás betegség kezdeti tünetei kajszifajta levelén (fotó: Tarcali Gábor)

kiegyenlített és rendszeresen magas terméshozás érhető el. Mivel ez nem mindig valósítható meg, ezért az ún. kompatibilitás vizsgálatok segíthetnek azon fajták kiválasztásában, amelyek egymásnak jó pollenadói. E kérdésben a szaktanácsadók segíthetik a termesztőt.

A termékenyülés problémáit újabban a virágzási idő eltérése is nehezítheti: az utóbbi harminc évben két héttel korábban kezdődik a kajszifajta virágzása, de nőtt a fajták virágzási ideje közötti eltérés is, így előfordul, hogy a pollenadónak ültetett fajták nem tudják teljesíteni feladatukat. A pollenátvitelben nagy szerepük van a méheknek és a poszméheknek, ezek

tevékenységét mindenképpen segíteni szükséges.

A termékbiztonság utóbbi években egyre jelentősebb kockázati tényezője a kajszifajta pusztulás. Ezt a betegségkomplexumot már az ötvenes években is tanulmányozták a kutatók (akkor gutaütés néven szerepelt a szakirodalomban). Régebben a *Verticillium* nevű gombát tartották okozójának, később a baktériumok szerepét is kimutatták a kórokok között, de újabban a csonthéjasok európai sárgulása fitoplazmát tekintik első számú előidézőjének. A betegség fellépésében a fajták fogékonyságán kívül nagy szerepe lehet az időjárásnak és a stresszhatásoknak is.

A hatékony védekezés egyelőre nem megoldott ellene, de az egészséges szaporítóanyag ültetése, a beteg fák azonnali kivágása és megsemmisítése, a tősarjak eltávolítása és a fitoplazmát terjesztő vektor, a szilvalevel-bolha elleni védekezés alapvető követelmény a technológiában a fertőzési kockázat csökkentése érdekében.

A rendezvényen más témákról is szó esett. Így Mártonffy Béla a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarának a kertészeti ágazattal kapcsolatos átfogó tevékenységét ismertette. Gara Miklós (Boglár Kert Kft.) több évtizedes kajszitermesztési és értékesítési tapasztalatait osztotta meg a hallgatósággal. Skola István kutatóállomás-vezető pedig az alanykísérletek külföldön látott érdekességeiről adott képet.

Részlet a fajták bemutatójából